

RIMSKA CRKVA — ISUSOVA CRKVA

RIMO-KATOLIČKA Crkva je za nas ljude XX. vijeka očevidna činjenica; stvarnost, koju možemo vidjeti i pipati kao osjetni svijet, što nas okružuje. Veličinom svoje povijesti geografskom razgranjenošću, brojem uvjerenih pristaša, savršenošću organizacije, kompaktnošću i disciplinom svojih redova, ona je još i danas najimpozantnija socijalna pojava, koju je svijet ikad vidio. Ona nije kakav petrefakt, koji ukočen i mrtav strši iz prošlosti u naše dane, nego zdrav organizam, koji iz dana u dan živi snažnijim životom. Uvijek svjež i poduzetna, otvorena i puna razumijevanja za sve, što život donosi, Crkva ne pušta s vida ni najnezatnijeg pojava suvremene kulture. Ni za što ona nije indiferentna. Sve promatra, sve nadzire i opaža, sve kuša i prosuđuje. Našu znanost i umjetnost, socijalne i gospodarske probleme, tehniku i industriju, društveni život i tjelesnu kulturu, sve si ona prisvaja, sve zove pred svoj sud, da nad svim autoritativno izreče odobrenje i pohvalu, pravednu kritiku ili oštru osudu. Rimo-katolička Crkva očevidno hoće da bude vrhovna instanca, pred kojom treba da se opravda svaki životni pojav i da zadobije njezino odobrenje, prije nego će ga uvrstiti u broj onih vrednota, koje služe pravom napretku i privode bliže konačnom cilju života. Mirno ali uporno, tiho ali neustrašivo si ona svojata onaj religiozno-moralni suverenitet, koji po volji Kristovoj ima da u čovječanstvu neovisno od svake državne i političke vlasti nastavlja njegovu religiozno-moralnu misiju.¹

S kojim pravom? Da li je rimska Crkva uistinu identična s onom monarhički uređenom zajednicom, kojoj je Krist udario temelje u evanđelju? Koje je njezino pravo porijeklo?

I. Racionalisti tumače postanak rimo-katoličke Crkve.

Nije nemoguće, da bi katolička Crkva bila rezultat različnih sila, koje su raspršene u prostoru i vremenu, slučajnom kombinacijom i pod povoljnim prilikama polaganim historijskim razvojem proizvele ovaj socijalni organizam: upravo kao što se u zračnoj atmosferi stvaraju kiše i oblaci, ako su uvjeti za to povoljni. Tako si nekako zamišljaju postanak Crkve liberalni i racionalistički

¹ Vidi članak o. Grimma D. I. u 6. br. Života g. 1931.

² A Harnack, osobito u: *Wesen des Christentums* Leipzig (prvi put) 1900; *Entstehung und Entwicklung der Kirchenverfassung in den zwei ersten Jahrhunderten*. Leipzig 1910. R. Sohm, među inim: *Wesen und Ursprung des Katholizismus*. Leipzig 1913. Sabatier: *Les religions d' autorité et la religion de l' esprit* - ³ 1904.

protestantski teolozi kao Harnack, Sohm i uz male razlike noviji heretici - modernisti: Sabatier, Loisy i drugi! U glavnom možemo svesti njihove tvrdnje na slijedeće:

1° Ideja vidljive, hijerarhičke Crkve ne nalazi se u evanđelju; ona je protivna pravom duhu Kristovu i znači otpad od prvog kršćanstva.

2° Najranije kršćanske zajednice koje iza Kristove smrti niču na sve strane jesu bratstva ljubavi koja je zahvatio preporodni dah moralne nauke Isusove. Ona žive od ljubavi i potpunog predanja osobi Kristovoj s jedne strane i grozničavog očekivanja njegovog dolaska s druge.

3° Prvotno nema u njima nikakve organizacije: discipline. Ista vjera i iste nade ih ujedinjuju. Autoritet, koliko ga ima, samo je moralan, t. j. osniva se na ličnom prestižu tkz. *karismatica* — vjernika, na kojima se sila Duha napose očituje: objavama, proroštvima i drugim znakovima.

4° Tek pomalo se stanu opažati prve konture organizacije a) u tkz. *prezbiterima* - vijeće starijih, uglednijih članova zajednice, koji dobivaju sve veću moć — b) u *episkopima* i *đakonima*, koji vode brigu o financijama i drugim vanjskim potrebama.

5° Ipak valja priznati, da je već među prvim kršćanima, i ako nisu povezani nikakvim vanjskim načinom, niti upravom, niti dogmama, niti bogoslužjem, vrlo živa i jaka svijest - da mnogobrojne zajednice sačinjavaju jedno tijelo Kristovo, jednu Crkvu Kristovu - jedan novi narod izabrani.

Iz ovih prvotnih elemenata razvila se pod utjecajem raznih psiholoških i povijesnih faktora iz neorganizovane, amorfne mase prvih učenika Kristovih struktura katoličke Crkve. Katolicizam prema tome znači dekadenciju kršćanstva u smislu sekularizacije i eksteriorizacije.

Sekularizacije: jer religijski život, stvar bitno osobna, ličnih odnosa duše k Bogu, dolazi pod ljudsku jurisdikciju, autoritet i ljudsko zakonodavstvo.

Eksteriorizacije: jer religijski život posve nevidljiv u nutarnosti čovječjoj, prelazi u neko vanjsko vjerovanje, u obrede, koji po sebi nemaju nikakve religiozne vrijednosti, nego je dobivaju samo zato, što ih se bez razloga divinizuje.

Na taj način preporodeni moralni život i oduševljenje, koje je Krist izazvao, živa i osobna vjera u Njega, pomalo zamire, prelazi u ukočeni sistem i skup formalnosti bez moralne sadržine — dok čitav proces ne postigne svoj vrhunac u vatikanskom saboru, gdje sve kršćanstvo postaje slijepa odanost jednom čovjeku, koji živi, osjeća i misli za sve.

U glavnom je proces kristalizacije dovršen polovicom III. vijeka s Tertulijanom. Onda već možemo konstatovati: određen *Credo*, ustaljene formule, koje su kod vjernika nadomjestile negdašnju živu vjeru; oficijelnu znanost teologije, koja je stupila na mjesto karizmatičkih učitelja; obrednik s potankom organizacijom kulta, koja je nadomjestila prijašnju neposrednu, spontanu molitvu i topli izljev duše; hijerarhiju, koja je zakrčila duši neposredni pristup k Bogu i istisnula bratsku jednakost svih vjernika. U hijerarhiji svu vlast drži u rukama biskup, a među biskupima, rimski biskup.

Razloga ove žalosne degeneracije ima više: najglavniji dakako leži u težnji sjetilne naravi ljudske, da sve eksteriorizira, učini vidljivim i lako pristupačnim; takvim, da se bez velikog truda može prenositi od generacije do generacije. Zatim dolazi dogmatski utjecaj starog zavjeta; helenistička kultura.

koja najviše utječe na Ivana i Pavla; stvarna potreba stalnih obrazaca i čvrste organizacije, da se onemoguće anarhički elementi, napose gnostička i montanistička hereza. Dodir s Rimljanima i njihovom uzornom organizacijom pospešuje čitav proces. Što se napose rimskog primata tiče, veliku ulogu igra: položaj glavnog grada, obilna materijalna pomoć, koju je rimska Crkva pružala ostalima; njezina jaka organizacija; poduzetni duh, koji uzima u važnim pitanjima inicijativu u svoje ruke; a donekle i to, što je bila osnovana po Petru i Pavlu.

To bi u glavnom bila razvojna linija, na kraju koje se uzdigla ogromna kupula sv. Petra, da svojom težinom slomi svaku ličnu inicijativu u vjerskim stvarima, prignjeći slobodu i intimnost općenja s Bogom i tako uguši svaki izvorni i snažni nutarnji život! Među Kristom i Rimom ima neka organička veza, ali ne juridička; Krist je dao povoda za duhovno gibanje, koje je doveo u Rim, ali on sam Rima niti je htio niti je on u skladu s njegovim duhom.³

Na prvi pogled pričinja se ova teorija dosta vjerojatnom. Neke njezine tvrdnje uistinu nisu bez temelja. Po starom načelu: *Deus in natura agit, per modum naturae*, Providnost se služila i naravnim uzrocima, da izvede velebno djelo rimo-katoličke Crkve. No promotrimo li teoriju u njezinoj cjelovitosti i usporedimo s povjesničkim dokumentima o istinskom tijeku događaja, naći ćemo, da i ona ide u red duhovitih, ali samovoljno ishitrenih hipoteza, koje su učenjaci zaslijepljeni nekom apriornom koncepcijom iskontruisali mimo i protiv vjerodostojnih povjesničkih činjenica.

II. Što veli objektivna povijest o postanku Crkve katoličke?

Kako je po priznanju protivnika polovicom III. vijeka rimski katolicizam već potpuno formiran, mi se možemo ograničiti u svom prikazu samo na prva dva stoljeća po Kristu. A i tu ćemo istaknuti samo važnije momente, koji bacaju svjetlo i na područja, koja radi oskudnih vrela ostaju u polumraku.

Već prije velikog duhovskog blagdana, kad će započeti vrlo aktivna propaganda sa strane učenika Isusovih, zabilježio nam je sv. Luka veoma značajan događaj, koji pokazuje, da je već onda u grupi učenika Isusovih bio neki autoritet, koji nije počivao na ličnim sposobnostima, ni na izboru puka, nego u volji Isusa Krista, koji ga je postavio:

»U one dane«, piše sv. Luka, »ustade Petar između braće, a bijaše naroda zajedno oko 120 duša i reče: Ljudi, braćo... Juda brojio se s nama i bi

³ »... so ist jedes direkte aussere Band zwischen Jesus und der »Kirche« und ihren werdenden Ordnung zerschnitten. Uebrig bleibt das innere, geistige Band, auch wenn Jesus die Kirche weder gestiftet noch auch gewollt hat... Alles aber, was wircklich geworden ist, ist nicht aus einem im voraus gefassten Plane entstanden, sondern ist unter den gegebenen Zeitverhältnissen automatisch herausgewachsen...« Harnack: *Entstehung und Entwicklung*... p. 3.

izabran za istu službu (s nama). ... Treba da se ispuni pismo na njem... Neka bude pust dvor njegov... i predstojništvo njegovo nek primi drugi. Tražba dakle da bude jedan od ovih ljudi, koji su bili s nama za sve vrijeme, kako je među nas ušao i izišao Gospodin Isus... da bude s nama svjedok njegovu uskrsnuću. I postaviše dvojicu: Josipa, koji se zvao Barsaba, prezimenom Just i Matiju. I stanu se moliti: Ti, Gospodine, koji poznaješ srca svih, pokaži jednoga, koga si od ove dvojice izabrao, da primi mjesto službe ove i apostolstva, iz kojega ispade Juda, da ode na mjesto svoje. I baciše kocke za njih i kocka pade na Matiju, i pribroje ga jedanaestorici apostola.⁴

Jasno je odavle, da se među najprvim učenicima, koji su svi još živjeli s Isusom, nalaze privilegovani svjedoci njegova Uskrsnuća — i to ne radi ličnih vršina, nego jer su izabrani za tu službu — a to su dvanaestorica s Petrom na čelu.

Poslije Duhova broj učenika rapidno raste. Formiraju se kršćanske zajednice u Samariji, Jopi, Antiohiji, gdje se učenici i počеше zvati kršćani. Nakon čudotvornog obraćenja Pavlovog čitav pokret dobiva na prodornoj snazi i ekspanzivnosti; kršćanstvo prodire u maloazijske gradove, sve do grčke obale — preko Efeza, Mileta... prelazi u Macedoniju, ustaljuje se u Solunu, Filipima, Korintu — Rimu.

Jesu li mlade kršćanske zajednice imale pojedinačno i zajedničku kakvu organizaciju, i u čem je ona postojala? Sigurno je, da su sve općine ispovijedale određenu vjeru i to vjeru apostola. Sjetimo se riječi Pavla apostola Korinćanima:

»Jer vam najprije predadoh, što i (sam) primih: da je Krist umro... Ili dakle ja, ili oni (t. j. ostali apostoli) tako propovijedamo, i tako vjerovate.«⁵ I sve općine imaju neke zajedničke obrede: »Kalež blagoslova, koji blagoslivljamo, nije li zajednica krvi Kristove? Kruh koji lomimo, nije li zajednica tijela Kristova? Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mnogi, jer svi u jednom kruhu imamo zajednicu.«⁶ Na drugom mjestu opet veli sv. Petar: »... Neka se svaki od vas krsti u ime Isusa Krista za oprostjenje grijeha...«⁷ Zato je mogao pisati Pavao Efežanima: »Jedan Gospodin, jedna vjera, jedan krst.«⁸

Jedinstvo vjere i obreda dolazi prvim kršćanskim zajednicama od autoriteta, koji važi za sve jednako: Zbor dvanaestorice. Oni ponajprije vladaju jeruzalemskom crkvom, koja je matica svih Crkava: oni su svjedoci Uskrsnuća, upravljaju vremenitim dobrima, postavljaju đakone, drže red, kazne krivce (Ananiju, Safiru); idu ili šalju osnivati nove crkve. Među apostolima se ističe Petar, koji prema riječima sv. Luke: obilazi sve — da ih posjeti i vidi — tako dođe i kršćanima u Lidu.⁹ U Cezareji Petar učini prevažno djelo, da pokrsti prve pogane. — Ali ne samo u Jeruzalimu i ostalim židovskim mjestima

⁴ Dj. Apost. I. 15. - 26.

⁵ I. Kor. XV. 3 i 11.

⁷ Dj. Apost., II, 38.

⁹ Dj. Ap. IX., 32.

⁶ I. Kor., X, 16.

⁸ Efež., IV, 5.

¹⁰ Dj. Apost., XV.

— i među crkvama, koje Pavao osniva među poganima — imaju dvanaestorica isti ugled. Oni rješavaju na prvom saboru,¹⁰ da obraćeni pogani nisu dužni držati zakona Moisijeva. Na njih se obraća sv. Pavao, kad ga protivnici napadaju, kako piše Galaćanima: »A uzidoh... (k njima) i razložih im evanđelje, koje propovijedam među poganima, napose pak onima, koji bijahu ugledni. Oni neka prosude, da li uzalud trčim ili da nisam trčao.«¹¹ Napose se opet ističe autoritet Petrov, kod kojeg je Pavao nekoliko godina iza obraćenja bio petnaest dana.¹² Samo radi izvanrednog autoriteta Petrova moglo je doći do poznatog incidenta između Petra i Pavla u Antiohiji.¹³

Neki protivnici pokušavaju oslabiti silu ovih činjenica, pozivajući se napose na to, da se uz apostole spominju skoro uvijek i presbiteri— i ostali ugledni članovi zajednica — koji nesumnjivo vrše znatan utjecaj na razvitak Crkve. Ne može se poreći, da su karismatiki i ostali ugledni članovi imali znatnu ulogu u crkvenom životu kakve danas više ne vrše, ali se iz Pavlovih poslanica može jasno razabrati, dokle je sizala njihova moć i kakav je njihov odnošaj prema »pravim apostolima Kristovim«.

Ovih prvih godina kršćanstva, gdje su pisani dokumenti rjetkost, nauka i život Isusov autentično uče tek apostoli.

»Jer ako imate i deset tisuća učitelja u Kristu«, piše Pavao Korinćanima, »ali nemate niti otaca. Jer vas ja u Kristu rodih evanđeljem.«¹⁴ Onda im šalje Timoteja, da im dozove u pamet »kako on propovijeda svuda u svakoj crkvi.« A ako tko misli, veli Pavao, da je prorok ili duhovan, neka to pokaže tim, da prizna, da su ono, što vam rekoh, zapovijedi Gospodnje, inače ne će biti pripoznat.« Ili kako piše Galaćanima: »... uznemiraju vas, i hoće da izurnu evanđelje Kristovo. Ali ako i mi ili anđeo s neba navijesti vam evanđelje protiv onoga, što vam navijestismo — proklet da bude! Kao što prije rekosmo i sada opet velim: Ako vam tko navijesti evanđelje protiv onoga što primiste, proklet da bude.«¹⁵

Tako smo prilično daleko od religije lične slobode, bez autoriteta i tradicije. Jednaku vlast vrši Pavao i u disciplinarnim stvarima. A zašto si može prisvajati taku vlast? Pavao zna samo jedan odgovor: jer je apostol Kristov — jer ga je Krist sam izabrao i poslao: »Pavao apostol Krista Isusa, po zapovijedi Boga Spasitelja našega i Krista Isusa nade naše«¹⁷ — to je naslov — koji on brani svom žestinom svoje strastvene naravi.

Tako vidimo, da su u prvim kršćanskim zajednicama »apostoli Kristovi« živi autoritet, kojemu se radi njihova poslanja treba bezuvjetno pokoriti kao Kristu samomu; preko njih

¹¹ Galać., II, 2.

¹² Ibid., II, 11. ss.

¹⁴ I. Kor., IV, 15, 17.

¹⁵ Galać., I, 8, 9.

¹² Ibid., I, 18.

¹⁵ I. Kor., XIV, 37. 38.

¹⁷ I. Timot., I, 1.

dolaze vjernici do jedinstva s Kristom. Prva Crkva nije amorfná masa, nego organizovano društvo, sazdano po riječima Pavla: *super fundamentum apostolorum* — na temelju apostola,¹⁸ u prvom redu Petra.

III. Katolicizam u doba apostolskih otaca.

Jesu li apostoli svoju vlast predali i drugima te tako ostavili svoje nasljednike u Crkvama? Povjesnički o tom ne može biti sumnje. Djela apostolska nam na više mjesta pripovijedaju, kako su apostoli — upitavši za savjet zajednicu — na izabrane polagali ruke i tako ih postavljali pastirima mjesto sebe. Osobito je to jasno za sv. Pavla. Zato on u poslanici Filipljanima može pisati: »Pavao i Timotej sluge Isusa Krista, svima svetima u Kristu Isusu, koji su u Filipima s biskupima i đakonima.«¹⁹ Još očitije to vidimo u dirljivoj sceni, kad se Pavao pun zle slutnje na putu u Jerusolim oprašta od svojih vjernika. Kako mu se žurilo, veli sv. Luka, posla iz Mileta u Efez i dozva starješine Crkve te im među ostalim reče:

»Pazite na se i na sve stado, nad kojim vas Duh sveti postavi biskupima, da pasete Crkvu Božju, koju steče krolju svojom. Ja znam, da će poslije odlaska moga ući među vas uci grabežljivi, koji ne će štedjeti stada. I između vas samih ustat će ljudi, koji će govoriti izvornutu nauku, da povuku učenike za sobom. Zato bdijte...«, (po mom primjeru.«²⁰)

Apostoli su neumorno putovali na sve strane, osnivali nove crkvene općine, utvrđivali postojeće, pazili na čistoću nauke, čuvali disciplinu, uvijek u živoj osobnoj vezi sa svojim Crkvama. Zato se nije čuditi, da se za njihova života autoritet pokrajinskih crkava ne ističe toliko i da se općenito ne može razabrati, kako je juridički bio konstituiran. Ipak su se za vremena pobrinuli da nad pojedinim crkvenim pokrajinama postave biskupe predavši im puninu vlasti. Tako postavi Pavao svojim nasljednikom za maloazijske crkve Timoteja, kojemu daje točne upute za njegovu pastirsku službu.²¹ Tako Tita stavlja na čelo crkava na Kreti te mu piše: »Zato te ostavih u Kreti, da popraviš, što nedostaje i da postaviš po gradovima svećenike, kako ti ja zapovjedih... jer biskup treba da je bez mane kao Božji upravitelj...«²² A kako se Pavao u svom radu u svemu ravnao prema ostalim apostolima, možemo već odatle s velikom vjerojatnošću zaključiti, da su se i drugi apostoli tako pobrinuli za svoje Crkve, kad im se bilo definitivno od njih dijeliti, t. j. da su u svim glavnim Crkvama postavili sposobne i vjerne ljude za biskupe, kojima su predali puninu vlasti, koju su sami od Krista primili.

Do ovog zaključka nas sa posvemašnjom sigurnošću dovode

¹⁸ Efež., II, 20.

¹⁹ Filiplj., I. 1.

²⁰ Dj. Apost., XX, 28 ss.

²¹ Vidi prvu i drugu poslanicu Timoteju.

²² Tit. I, 5 ss.

jasna povjesna svjedočanstva iz drugog stoljeća. Radi uskoće prostora navodimo samo značajnija.

Koncem II. vijeka sastaju se na poziv rimskog biskupa, pape Viktora posvuda pokrajinski sabori, da rasprave prijeporno pitanje, kada se ima slaviti blagdan Uskrsnuća. Svuda je na čelu crkvi biskup; više biskupija sačinjavaju metropoliju, koje su opet pod vlašću rimskog biskupa, jer on saziva i sabor biskupe pojedinih provincija, a oni mu šalju saborske odluke.²³ Kako su oni shvaćali svoju vlast: možemo zaključiti iz riječi, koje Tertulijan (a. 200 g.) upravlja hereticima:

»Neka iznesu postanak svojih crkava; neka razvijaju niz svojih biskupa, koji nasljedstvom tako silaze od početka, da prvi od njih ima za posvetitelja (auctorem) ili predšasnika, jednoga od apostola ili barem muževa, apostolskih, koji su s njima do kraja ustrajali. Ovako sve apostolske Crkve iznose svoje propise... a druge se pozivlju na one, koji su od apostola postavljeni biskupima donijeli od njih sjeme apostolsko.«²⁴

Dva decenija prije oko 180 g. govori jednako očito najbolji poznavatelj tadašnjih crkvenih prilika sv. Irenej. Rođen u Maloj Aziji, gdje je bio učenik sv. Polikarpa, biskupa Smirne i učenika apostolskog, kasnije biskup Lionski. On stoji u neprestanom dopisivanju sa raznim crkvama, napose rimskom; protiv heretika ističe apostolsko podrijetlo episkopata; izričito tvrdi, da su apostoli postavili biskupe; a za rimsku crkvu nabroja imena svih biskupa od Petra i Pavla dalje.

»Jer bi nas predaleko odvelo, veli Irenej, da o ovom djelu izbrajamo neprekinuti slijed biskupa sviju crkava« — on će navesti listu »samo najveće i najstarije« Crkve rimske, s kojom treba da se i ostali vjernici slažu. »Jer su apostoli, nastavlja on »svuda postavljali nasljednike predajući im svoju službu učiteljstva«... »S nasljedstvom apostolskim oni su primili sigurni залог Istine.«²⁵

Uostalom već davno prije njega izrekao je sv. Ignacije Antiohijski, biskup i mučenik (107. - 117. g.), suvremenik apostola, nesumnjivo isto vjerovanje i zabilježio iste činjenice: apostoli su postavili biskupe sve do krajnih granica zemlje...²⁶ svaka crkva ima jedno biskupa »una enim est caro Domini... et unus calix... unum altare, sicut unus episcopus.«²⁷ »Gdje se pokaže biskup, tamo neka se nađu i vjernici, kao što je katolička Crkva tamo, gdje je Isus Krist.«²⁸ Bez biskupa nema Crkve. A kakav autoritet im daje i s kojeg razloga, najbolje se vidi iz ovih riječi: »I nemojte slušati

²³ cfr. Dieckmann: *De ecclesia* I. 373. ssq, gdje i vrela.

²⁴ *De praeser. haer.* 32 cfr. Kirch: *Enchiridion*: 192. Slično govori Tertulijan na više mjesta. cfr. Dieckmann *ibid.* 398.

²⁵ Kirch. *ibid.* 124. 136.

²⁶ *Ad Eph.* 3. 2.

²⁷ *Ad Philad.* 4. Kirch. 19.

²⁸ *Ad Smyrn.* 8. 3. Kirch 21.

nikog drugog osim biskupa, jer vam uistinu Isus Krist po njem govori.«²⁹ Među svim crkvama, kojima Ignacije piše i opet je na prvom mjestu rimska, koja predsjedava zajednici ljubavi.

Posve se napokon približujemo apostolima s poslanicom Klementa rimskog, pape oko 96 godine, kojom autoritativno posize u poslove korinthske Crkve, nalaže nezadovoljnim elementima, da se pokore zakonitoj vlasti, jer je Crkva, kao dobro uređena vojska, gdje svaki ima svoje određeno mjesto, a oni koji imaju vlast, imaju je od apostola pa im se ne može oduzeti.³⁰ Zato je po priznanju samog R. Sohma, koji je uz Harnacka najugledniji protestantski historik:

S prvom je poslanicom Klementa Rimskog (dakle 90. god. po Kr.) evolucija dovršena, katolicizam je već rođen.³¹ A njegov kolega Harnack s druge strane priznaje: prva poslanica Klementa rimskog (prema prijašnjem stadiju) ne donosi ništa bitno nova.³²

Što će to reći drugo, nego da je po priznanju samih protivnika katolicizam star kao i kršćanstvo; da je Crkva Kristova od prvog časa, kad stupa u empirički svijet, rimokatolička t. j. hierarhički organizovana zajednica vjernika Kristovih pod autoritetom apostola s Petrom na čelu; da su već prvi vjernici potpuno prožeti idejom, koju je i opet Tertulijan uklesao u riječi: *Ecclesiae ab apostolis, apostoli a Christo, Christus a Deo.*³³

IV. Moderna duša u dodiru s katolicizmom.

Naši protivnici to, kako rekosmo, priznaju, pa i-ak poriču, da je rimo-katolička Crkva Kristova Crkva. U tom slučaju bi dakako morali položiti oružje, napustiti protestantizam i pričrliti katolicizam. Zato tvrde, da je to posljedica neke lako shvatljive zbrke pojmova: »nevidljive« Crkve (koju je Krist htio) i »vidljive« (koja je neizbježiva posljedica socijalne naravi ljudske i naravne želje primitivnog čovjeka, da eksteriorizira religiju.³⁴) Mi smo naprotiv vidjeli drugom zgodom, da je ovu konfuziju — ako ćemo tako nazvati poistovjetovanje vidljive i nevidljive Crkve — sasama svijesno učinio sam Krist Gospodin u evanđelju.³⁵ Zajednica, koja prema Njegovoj zamisli ima preuzeti u čovječanstvu Njegovu religiozno-moralnu misiju, ima već u evanđelju karakterističnu fizionomiju Crkve rimo-katoličke.

Izričita i jasno izražena volja Kristova stvorila je rimski ka-

²⁹ Ad Eph. 6. 2, et passim. ³⁰ cfr. Dieckman ibd. p. 404 seq, Kirch 13.

³¹ cfr. Battifol, *L' Eglise naissante et le catholicisme* p. XXII.

³² cfr. Battifol ibd. XXIV.

³³ De Praescrip. 21.

³⁴ Battifol: ibd. p. 21. 25.

³⁵ Isp. članak K. Grimma D. I., Život 1931. br. 6.

tolicizam. Njegova volja je nutarnja sila, koja ga oživljuje kroz vjekove. Rimo-katolička Crkva je tijelo, u koje je Krist udahnuo svoju dušu; krošnato stablo, kojemu duh i volja Kristova daje životni sok.

Ona je divno, Bogom odabrano sredstvo, na kojem se do nas prenosi glas, volja i zapovijed Kristova. Kao što u prirodnim vrstama, pojedina bića dolaze i iščezavaju, ali u svom neprekinutom nizu nose život vrste kao takove, tako i u zboru biskupa i u nizu rimskih papa, dolaze i odlaze pojedinci sa svojim vrlinama i slabocama, ali u svom neprekinutom slijedu na svojim ramenima kroz rijeku vremena do nas donese isti božanski autoritet Kristov.

Kao što svaka klica i svaki živi organizam tako se je mogla — i morala — također Crkva tijekom vremena razvijati; mogla je prilagođujući se historijskom miljeu, u koji bi zasađena, jasnije i detaljnije izgrađivati svoj oblik, poprimati sve veće dimenzije i dolaziti do sve jače samosvijesti, ali u osnovnim crtama i u bitnim dijelovima ostala je uvijek ista, onakva ko što ju je Krist stavio u život. Crkva prvih decenija iza smrti Isusove, koja živi još semitskim načinom mišljenja i osjećanja, ista je kao ona, što na pragu IIog stoljeća počinje govoriti grčki i hraniti se grčkom filozofijom; ona je identična s Crkvom rimskih katakomba i s majkom mučenika. Ona se ne mijenja, kad iza Konstantina pomalo usvaja rimsko pravo, ni kad pomoću skolastike izgrađuje znatnu strukturu svoje dogmatike; od Isusa Krista razvojna linija bez prekida i bez skretanja vodi ravno do vatikanskog koncila i kupole sv. Petra.³⁶ Kad nas kroz labirint historijskih mijena zlatna nit neprekinutog apostolskog nasljedstva dovede do današnjeg katoličkog episkopata i njegove glave Pija XI., mi s poštovanjem u njima pozdravljamo one, kojima Krist reče: »Tko vas sluša, mene sluša.« »I tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga. — Pa što god svezješ na zemlji, bit će svezano i na nebesima; i što god razriješiš na zemlji, bit će razriješeno i na nebesima.«³⁷

To mara da ima pred očima, tko hoće da pravo razumije katolicizam i njegovu psihu: ono odrešito i isključivo prisvajanje religiozno-moralnog suvereniteta; onu samosvijest i sigurnost u izjavama, silu i energiju u nastupu, odlučnost i nepopustljivost u provođenju, tankočutnost i osjetljivost u stvarima autoriteta. Autoritet nije Crkvi samo neka socijalna potreba ili čak rezultat »socijalnog ugovora«, njezin autoritet je izražaj Presvete volje Svevišnjeg Boga po ljudskom namjesniku. Svako ograničenje autoriteta znači u očima Crkve napadaj na apsolutnu suverenost Boga. Ako ona tako ljubomorno čuva svoj autoritet, to nije tjesnogrudnost ni pomama za vlašću,

³⁶ Isp.: Lippert: *Kirche Christi* str. 16. .

³⁷ Lc. X. 16 Mt. XVI. 19.

nego duboka i živa svijest božanskog poslanja. I psihu velikih papa, Gregorija Vel., Leona Vel., Leona XIII. treba gledati u tom svijetlu.

Modernom čovjeku to nije lako shvatiti. U našim demokratskim državama vlast (barem donekle) potječe odozdo. Zato je ona i u izvršivanju podvrgnuta utjecaju naroda te vodi računa o njegovom raspoloženju i željama. U Crkvi je to obratno. U svjetovnim stvarima ona ne zastupa ni demokratizam ni apsolutizam, ni monarhiju ni republiku. Za se usvaja samo hijerarhijsko i monarhičko uređenje. »Crkve od apostola, apostoli od Krista, Krist od Boga.« Ona nije suveren »milošću naroda.« Ona ne običaje popuštati, kad bilo koja korporacija ili vjernici jedne zemlje ili pače čitavog svijeta adresama, protestima i proklamacijama glasno traže, da se udovolji njihovim željama. Svaki pokušaj odozdo Crkva najodrešitije odbija.

Kao što Crkva — znajući da je ona »o s Christ i - u s t a K r i s t o v a« — traži bezuvjetnu poslušnost, kad uči i zapovijeda — tako i pravi vjernik susreće njezin autoritet s dubokim počitanjem, potpunim povjerenjem i velikodušnom spremnošću. Tu nema mjesta kakvom eklekticizmu, odvojenom mišljenju, stavu očekivanja ili vještom laviranju i uzmicanju, nego samo onoj potpunoj predanosti i pokornosti, koju stvorenje dužuje svom Stvoritelju.

U istom duhu promatra katolik organizacijsku formu Crkve, njezin pravni sistem, kodificiran u kanonskom pravu i njezine liturgijske propise. Liberalci svih struja bi htjeli, da Crkva Kristova bude čisto religiozna, duhovna pojava: tijelo bez duše. Sve drugo je štetna eksteriorizacija, koja slabi i ništi duh. Ali čovjek nije samo duh ili oduhovljeno tijelo. Takva će biti i svaka prava religija ljudskog roda; duša će u njoj biti najtjesnije povezana s tijelom, nutarnjost isprepletana vanjštinom. Ni u najjačih duhova čovječanstva nije mogao duševni život ostati bez vanjskih pomagala i bez vidljivog izražaja. Taj naravni proces ne samo da nije osiromašio i ukočio njihove nutrine, nego je obogatio i njih i čovječanstvo. Tako su i izvanjske forme, koje si je Crkva tijekom stoljeća stvorila u vidljivom svijetu, nužno i korisno sredstvo za razvitak i širenje nutarnjeg života. Katolicizam se do danas nije izrodio u puku spoljašnost ili praznu formalnost; u nekakav mehanizam bez duše ili u hladni i šablonski birokratizam, s čega ga protestanti a i neki pravoslavci rado optužuju.³⁸ Crkveno pravo, njezini obredi i ceremonije proizviru iz punine njezina života, one su naravni odraz katoličke nutarnjosti. Pa je posve prirodno, da su u povijesti veliki sveci i mistici, koji su živjeli najintenzivnijim nutarnjim životom, bili ujedno odlučni branitelji pravnih usta-

³⁸ Poredi surove i jetke stranice »Vesnika Srpske Crkve« br. sept. — okt. 1931.

nova i spoljašnih obreda Crkve. (Franjo Asiški, Katarina Sienska, Terezija i t. d.)

Naša moderna inteligencija nosi u duši duboko nepovjerenje i gotovo odbojnost protiv vidljivom crkvenom autoritetu; ona ne razumije i s omalovažavanjem gleda na vanjske oblike, u kojima se izražava vjerski život. Protestantizam i Kantova filozofija i nsvijesno ju je zarazila subjektivizmom i individualizmom. Moderni čovjek bi htio, da svoj odnošaj k Bogu uređuje posve samostalno bez svakog ljudskog posrednika. On hoće Krista, ali ne će Crkvu; on hoće evanđelje, ali ne dogmu; on prihvaća duh, ali bacuje slovo. Njegov ideal je Krist, kako ga je već Renan ocrtao:

»Jesu li ljudi, koji su Boga najuzvišenije shvatili, kao Čakya-Muni, Platon, sv. Pavao, Franjo Asiški, Augustin u nekim časovima svog burnog života Deiste ili Panteiste? Takvo pitanje nema smisla. Fizički i metafizički dokazi ostavljali su ih posve ravnodušne... U prvom redu ove velike obitelji pravih sinova božjih stoji Isus.«³⁹ »Čisti kult, religija bez svećenika i bez vanjskih djela, koja se oslanja isključivo na osjećaje srca, na nasljedovanje Boga, na neposredni odnošaj savjesti s Ocem nebeskim, to je slijedilo iz ovih načela. Isus nije nikad uzmicao pred ovim smionim zaključkom, koji je napravio od njega revolucionarca prvog reda u krilu židovstva. Čemu posrednici između čovjeka i njegova Oca? Kad Bog gleda samo na srce, čemu ono čišćenje, oni obredi, koji samo tijelo dotiču.«⁴⁰ »Ženo«, govori Isus Samaritanki, dolazi čas i već je došao, gdje se ne će klanjati Bogu ni na ovoj gori ni u Jeruzalimu, nego pravi što atelji klanjat će se Bogu u duhu i istini.«⁴¹ »U onaj dan«, nastavlja upravo zanosno Renan, kad je Isus izgovorio ove riječi, on bijaše uistinu sin Božji. Prvi put on izgovara riječ, na kojoj će počivati zgrada vječite religije. On osnova čisti kult, bez datuma, bez domovine, religiju, kojom će dišati sve plemenite duše do konca svijeta... Riječ Isusova bila je samo munja u crnoj noći. Trebalo je 18 stoljeća, dok se oči čovječanstva (što velim? neizmjeran malog dijela čovječanstva) na to svijetlo priviknu. Ali munja će postati potpun dan. Kad čovječanstvo bude obišlo sve krugove zablude, ono će se vratiti k ovoj riječi, kao besmrtnom izražaju svoje vjere i svojih nada.«⁴²

Zar nam ovu religiju slobodne misli, bez hierarhije, bez kulta, bez dogme, bez čvrstih moralnih zasada i bez određenih, kategoričkih zapovijedi, ne propovijeda neumorno još danas loža preko svoje štampe i svojih eksponenata?

Zato je dobro i upravo potrebno, da budemo na čistu s tim, da ovakova religija nema ništa zajedničko s kršćanstvom i da se bez razloga poziva na autoritet Krista Gospodina. Štaviše, ovakvo je shvaćanje u izravnoj opreci s osobom Boga-čovjeka i s osnovnim naučavanjem kršćanstva. Naše duše i te kako trebaju

³⁹ Vie de Jesus¹² str. 54.

⁴⁰ ibd.¹² str. 62.

⁴¹ Iv. IV., 21 - 24.

⁴² ibd.¹² 167.

posrednika između sebe i Oca. Upravo zato je Riječ tijelom postala, da se preko vidljivog uspnemo k nevidljivom. I kao što k Ocu dolazimo samo preko Sina, tako ka Kristu dolazimo samo preko ljudi, koje je on postavio za svoje namjesnike. Zato je Gospodin htio, da pripadnost Njegovu kraljevstvu bude skopčana s obredom sv. krsta i da preporod duše bude vezan uz obred, kojeg će dijeliti njegovi nasljednici: Krstite... u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.⁴³ Oproštenje grijeha položio je u ruke istih organa: Kojim oprostite grijeha, bit će im oprosteni.⁴⁴ Tako i tajne tijela i krvi svoje, a pogotovo naviještanje svoje nauke: Idite i naučavajte sve narode...⁴⁵

Tako je Isus Krist najsvetiju zadaću, najdragocjenije darove, najuzvišenija prava i dužnosti — od kojih ovisi vječnost — stavio u ljudske ruke. Ne u ruke ljudi, koji će posve prožeti Njegovim duhom, u nekom mističkom zanosu postati izabrano Njegovu oruđe, nego ljudi, koji će pred vjernicima moći juridičkim putem dokazati svoje poslanje i autoritet. A ljudima je naložio, da u potrebama duševnim idu k ovim izabranim, makar i nedostojnim namjesnicima. »Sve dakle, što vam kažu, držite i činite, ali po njihovim djelima nemojte činiti.«⁴⁶

Samo živa vjera i duboka poniznost moći će da ispuni ovu želju i zapovijed Kristovu. Posrednici između Krista i njegovih vjernika nisu uvijek sveci ili veliki geniji. Njihovo vladanje i osjećanje ne odaje uvijek idealni lik Dobrog pastira. Katkad ni pri vršenju najuzvišenije službe i najsvetijih čina ne mogu da se dignu iznad ljudskih slabocā, ograničenosti i sitničavosti. Nesavršenost i grijeh nalazi se i na propovjedaonicama i kod samog oltara u njihovoj pratnji. U takvim prilikama postaje čin vjere vrlo težak.

Od prvih dana, dok je još Isus sam boravio s Petrom usred apostola, kroz sva stoljeća do današnjega dana, mnogi — često najidealniji vjernici Isusovi — gorko su osjećali ovo ljudsko u Crkvi i hierarhiji. Uza sve to bilo je (i bit će) ljudsko posredovanje nesamo za obične vjernike jedino pristupačni i laki put k Bogu i njegovom Kristu, nego se i nutarnji život najvećih duša po poniznom podvrgavanju Bogu i ljudima sve više pročistio, dozrio i dovinuo do najveće svetosti. Kušnje, kojima su veliki duhovi prošli, da ostanu vjerni Kristu, kad je stupio pred njih s tvrdim zahtjevima u liku nedostojnih namjesnika, bile su zlatne stepenice, po kojima su se one uspele na vrhunac moralne savršenosti.⁴⁷

⁴³ Mat., XXVIII, 19.

⁴⁴ Ivan, XX, 23.

⁴⁵ Mat., ibid.

⁴⁶ Mt. XXIII, 3.

⁴⁷ Isp. o tome Lippert: *Kirche Christi*, passim.